

Szczegółowe wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z podstaw przedsiębiorczości, w zakresie podstawowym dla klasy 2 szkoły ponadpodstawowej.

Dział programu	Nr	Temat lekcji	Poziom wymagań				
			ocena dopuszczająca (2)	ocena dostateczna (3)	ocena dobra (4)	ocena bardzo dobra (5)	ocena celująca (6)
I. KOMUNIKACJA INTERPERSONALNA	1.	Kim jest osoba przedsiębiorcza?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ definiuje terminy: <i>przedsiębiorczość, asertywność, osobowość.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia cechy osoby przedsiębiorczej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje mocne i słabe strony własnej osobowości, odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozróżnia i charakteryzuje typy osobowości. 	
	2.	Komunikacja interpersonalna.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>komunikacja społeczna, komunikacja interpersonalna, komunikacja werbalna, komunikacja niewerbalna.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega komunikowanie się, ▪ omawia przebieg tego procesu i charakteryzuje jego poszczególne elementy, ▪ wyjaśnia znaczenie komunikacji niewerbalnej w życiu codziennym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozróżnia i charakteryzuje wybrane elementy mowy ciała, ▪ wyjaśnia, czym są bariery komunikacyjne i podaje ich przykłady. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje elementy skutecznej komunikacji ▪ definiuje pojęcie <i>empatia, aktywne słuchanie,</i> ▪ stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i rozróżnia poziomy komunikowania.
	3.	Negocjacje.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna podstawowe style negocjacji, ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konflikt, negocjacje,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje wybrane metody rozwiązywania konfliktów, ▪ wymienia zalety mediacji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami negocjacji, ▪ zna zasady prowadzenia skutecznych negocjacji 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozróżnia i charakteryzuje rodzaje konfliktów ze względu na podmiot i przedmiot konfliktu ▪ identyfikuje i analizuje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje różnicę między technikami manipulacyjnymi a technikami negocjacyjnymi,

		<p><i>manipulacja,</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy i umiejętności przydatne w czasie negocjacji. 	i kompromisu.	oraz wie jakich błędów unikać.	konflikty w zespole i proponuje metody ich rozwiązania, szczególnie w drodze negocjacji.	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady technik manipulacyjnych stosowanych podczas negocjacji, wymienia i omawia zasady prowadzenia skutecznych negocjacji.
II. GOSPODARKA RYNKOWA	4.	<p>Gospodarka rynkowa. Podmioty gospodarki.</p> <ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>gospodarka rynkowa, mechanizm rynkowy, popyt, podaż, plan Balcerowicza,</i> wymienia cechy gospodarki centralnie planowanej i gospodarki rynkowej. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje najważniejsze różnice między gospodarką centralnie planowaną a gospodarką rynkową, wymienia główne podmioty gospodarki rynkowej. 	<ul style="list-style-type: none"> omawia proces transformacji polskiej gospodarki, wyjaśnia, na czym polegał plan Balcerowicza, potrafi wyjaśnić zależności między podmiotami gospodarki. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia argumenty świadczące o nieefektywności gospodarki centralnie sterowanej, potrafi wskazać przedsiębiorstwa, w których większościowe udziały ma państwo. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje działania składające się na proces transformacji gospodarczej w Polsce.
	5.	<p>Rynek w gospodarce.</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu <i>rynek,</i> wymienia funkcje rynku, klasyfikuje rynek wg przedmiotu wymiany i zasięg przestrzenny. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między rynkiem producenta a rynkiem konsumenta. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia i charakteryzuje główne modele struktur rynkowych (monopol, oligopol, konkurencję monopolistyczną, konkurencję doskonałą). 	<ul style="list-style-type: none"> określa rodzaje rynków występujących w najbliższym otoczeniu. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje potrzebę wspierania konkurencji i walki z monopolem.
	6.	<p>Popyt, podaż i cena.</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: <i>popyt, podaż, cena, dobra komplementarne, dobra substytucyjne, cena równowagi</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia i charakteryzuje pozacenowe czynniki kształtujące popyt, wymienia i charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje zależność między cenami dóbr komplementarnych i dóbr substytucyjnych a wielkością popytu, analizuje na przykładzie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zjawiska nadwyżki rynkowej i niedoboru rynkowego, wyznacza na prostych przykładach punkt równowagi rynkowej. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zjawisko elastyczności cenowej popytu, wie na czym polega <i>paradoks Giffena i Veblena.</i>

		<p><i>rynkowej, punkt równowagi rynkowej,</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ definiuje prawo popytu, ▪ definiuje prawo podaży. 	<p>pozacenowe czynniki kształtujące podaż.</p>	<p>przebieg krzywej podaży i krzywej popytu.</p>		
7.	Konsument, czyli „król rynku”.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć: konsument, gwarancja, reklamacja, zakupy na odległość, rękojmia. ▪ wyjaśnia dlaczego konsumenci są chronieni. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje podstawowe prawa konsumenta, ▪ wymienia instytucje zajmujące się ochroną praw konsumentów oraz określa ich cele i zadania, ▪ podaje różnice między reklamacją a gwarancją, ▪ wie jakie podstawowe dane powinny znajdować się zgłoszeniu reklamacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyróżnia prawa przysługujące konsumentom w wypadku zakupów na odległość, ▪ przedstawia prawa konsumenta z tytułu niezgodności towaru z umową, ▪ wskazuje zalety pozasądowego rozwiązywania sporów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia zasady składania reklamacji w wypadku niezgodności towaru z umową ▪ przedstawia drogę egzekwowania własnych praw przez konsumenta 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia akty prawne dotyczące ochrony praw konsumenta, ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko zmowy cenowej.
8.	Rola państwa w gospodarce.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: interwencjonizm państwowy, dobra publiczne, alokacja, ▪ wyjaśnia i rozróżnia pojęcia: <i>polityka makroekonomiczna</i> i <i>polityka mikroekonomiczna</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje funkcje ekonomiczne państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa przyczyny ingerencji państwa w gospodarkę, ▪ wymienia i charakteryzuje narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa cele polityki gospodarczej, a w jej ramach – polityki fiskalnej i polityki monetarnej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia argumenty za i przeciw ingerencji państwa w gospodarkę.
9.	Wzrost i rozwój gospodarczy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wzrost</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozróżnia i opisuje wybrane mierniki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia przyczyny różnic między nominalnym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje wartości wybranych wskaźników 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ klasyfikuje państwa na podstawie

	państwa.	<i>gospodarczy, rozwój gospodarczy, miernik, siła nabywcza waluty, cykl koniunkturalny.</i>	wzrostu gospodarczego i wskaźniki rozwoju gospodarczego, <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia fazy cyklu koniunkturalnego. 	a realnym PKB, <ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce, ▪ omawia przebieg klasycznego cyklu koniunkturalnego. 	wzrostu i rozwoju gospodarczego dla Polski z wartościami tych wskaźników dla innych państw <ul style="list-style-type: none"> ▪ formułuje wnioski o poziomie rozwoju gospodarczego państwa na podstawie analizy odpowiednich wskaźników ekonomicznych, ▪ interpretuje wysokość i przyrost PKB. 	wartości wskaźnika rozwoju społecznego (HDI) <ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, dlaczego wskaźnik PKB ma ograniczone znaczenie przy porównywaniu jakości życia obywateli różnych państw, ▪ określa, na podstawie analizy wskaźników aktywności gospodarczej, fazę cyklu koniunkturalnego, w której znajduje się polska gospodarka.
10.	Budżet państwa.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: <i>budżet państwa, podatek, deficyt budżetowy, dług publiczny, obligacja skarbowa.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne źródła dochodów państwa, ▪ wymienia główne wydatki budżetu państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia, rozróżnia i charakteryzuje funkcje budżetu państwa, ▪ wymienia, rozróżnia i charakteryzuje podstawowe zasady budżetowe. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ocenia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na gospodarkę. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ formułuje wnioski na podstawie analizy danych statystycznych dotyczących wartości deficytu budżetowego i długu publicznego państwa w relacji do PKB.

III. FINANSE

11.	Pieniądz.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pieniądz, siła nabywcza, inflacja, stopa inflacji.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia ewolucję form pieniądza, ▪ rozróżnia i charakteryzuje formy pieniądza ▪ identyfikuje rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz stopy inflacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje funkcje pieniądza, ▪ wymienia i charakteryzuje właściwości pieniądza, ▪ omawia skutki inflacji, ▪ przedstawia sposoby przeciwdziałania inflacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ objaśnia obieg pieniądza w gospodarce, ▪ wyjaśnia pojęcie <i>kryptowaluty</i> oraz podaje jej przykłady. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia przyczyny zmian wartości pieniądza (siły nabywczej,) ▪ omawia poziom inflacji w Polsce w latach 1989–2010 oraz podaje jej przyczyny i działania, w których wyniku nastąpiło osłabienie dynamiki procesów inflacyjnych.
12.	Instytucje rynku finansowego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia pojęcia: <i>rynek finansowy, depozyt, SKOK-i,</i> ▪ dokonuje najprostszego podziału instytucji finansowych na instytucje bankowe i pozabankowe. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia szczegółowy podział instytucji rynku finansowego w Polsce, ▪ wymienia podmioty sektora bankowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje podziału banków ze względu na dominującą działalność i je charakteryzuje, ▪ wskazuje czym zajmują się TFI. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozumie role instytucji finansowych, ▪ wie na czym polega rola dostawców usług płatniczych, 	

13.	Bank centralny.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bank centralny, system bankowy,</i> ▪ wymienia elementy systemu bankowego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje funkcje banku centralnego, ▪ rozróżnia rodzaje banków ze względu na dominującą działalność, ▪ wyjaśnia różnice między bankami komercyjnymi a bankami spółdzielczymi. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia rolę banku centralnego w gospodarce, ▪ wymienia i charakteryzuje podstawowe narzędzia polityki pieniężnej NBP, ▪ określa znaczenie Rady Polityki Pieniężnej w kształtowaniu polityki pieniężnej NBP. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega polityka pieniężna banku centralnego ▪ identyfikuje rodzaje polityki pieniężnej prowadzonej przez NBP, ▪ wykazuje zależność między zmianą stóp procentowych wprowadzoną przez NBP a oprocentowaniem kredytów udzielanych przez banki osobom fizycznym i przedsiębiorcom, ▪ wyjaśnia rolę banków 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje podstawowe różnice między bankami komercyjnymi a SKOK-ami.
14.	Usługi finansowe- konta, karty i lokaty.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe rodzaje usług bankowych ▪ rozróżnia rodzaje kont osobistych, ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: <i>limit debetowy, kapitalizacja odsetek, karta płatnicza.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia zasady funkcjonowania lokat, bankowych, ▪ wymienia oraz charakteryzuje ich rodzaje, ▪ przedstawia rodzaje kart płatniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia pojęcie <i>bankowość elektroniczna</i> ▪ omawia zasady bezpiecznego korzystania z bankowości elektronicznej, ▪ wyjaśnia zasady wyboru najlepszej lokaty bankowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia różnice między stałym a zmiennym oprocentowaniem lokat bankowych, ▪ oblicza należne odsetki od lokat bankowych z uwzględnieniem różnego oprocentowania i kapitalizacji, ▪ porównuje oferty wybranych usług bankowych, ▪ wskazuje czym należy się kierować przy wyborze konta osobistego w banku, SKOK-u. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje zależność między częstotliwością kapitalizacji odsetek a wielkością należnych odsetek od lokaty bankowej.

15.	Usługi finansowe – kredyty i pożyczki.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>kredyt, kredyt konsumencki, rzeczywista roczna stopa oprocentowania, pożyczka, zastaw hipoteczny, spread walutowy, zdolność kredytowa, BIK,</i> ▪ podaje różnice między kredytem a pożyczką. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ identyfikuje rodzaje kredytów wg różnych kryteriów np. okresu kredytowania, waluty kredytu, przeznaczenia kredytu, ▪ omawia podstawowe prawa przysługujące kredytobiorcy w wypadku umowy kredytu konsumenckiego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i omawia kryteria wyboru najkorzystniejszego kredytu, ▪ wymienia najważniejsze kryteria oceny zdolności kredytowej stosowane przez banki. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ oblicza należne odsetki od zaciągniętego kredytu, ▪ odczytuje i analizuje umowę pożyczki, ▪ ocenia możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje rolę Biura Informacji Kredytowej (BIK) w procesie przyznawania kredytów.
16.	Formy oszczędzania i inwestowania. Inwestowanie w fundusze.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: <i>inwestowanie, oszczędzanie, instrument finansowy, papiery wartościowe, obligacje, bony skarbowe, weksle, akcje, fundusz inwestycyjny, emitent, obligatariusz dywidenda,</i> ▪ identyfikuje rodzaje inwestycji wg różnych kryteriów (przedmiotu inwestycji, podmiotu inwestowania), ▪ rozróżnia i charakteryzuje inwestycje rzeczowe 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami papierów wartościowych, ▪ rozróżnia formy inwestowania kapitału, ▪ wymienia i charakteryzuje kryteria wyboru formy inwestycji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia rodzaje obligacji ze względu na emitenta, ▪ zna rodzaje obligacji skarbowych w Polsce, ▪ wyjaśnia, czym są fundusze inwestycyjne ▪ wyjaśnia pojęcie <i>emisja akcji</i> i zna jej zasady. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa rodzaje akcji ze względu na sposób przenoszenia własności oraz wg uprawnień właścicieli akcji, ▪ wymienia i charakteryzuje rodzaje funduszy inwestycyjnych, uwzględniając potencjalne zyski roczne oraz ryzyko wystąpienia strat, ▪ wskazuje na zalety i wady wybranych instrumentów finansowych (lokaty terminowe, obligacje skarbowe, akcje), ▪ oblicza przewidywany zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia typy obligacji skarbowych w Polsce, ▪ rozróżnia ceny akcji (nominalną, emisyjną oraz rynkową), ▪ wyjaśnia pojęcia: <i>jednostka uczestnictwa, certyfikat inwestycyjny,</i> ▪ wyjaśnia rolę, jaką w gospodarce odgrywają <i>fundusze inwestycyjne,</i> ▪ wie czym się kierować, by wybrać odpowiednią formę inwestycji.

			i finansowe.			<ul style="list-style-type: none"> ▪ dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania, ▪ wady i zalety inwestowania w fundusze. 	
17.	Inwestowanie na giełdzie.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ definiuje pojęcie <i>giełda</i> oraz charakteryzuje jej rodzaje ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: makler, indeks giełdowy, ceduła giełdowa, hossa, bessa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje instytucje rynku kapitałowego w Polsce, ▪ wymienia i omawia rynki giełdowe na GPW, ▪ wymienia podstawowe indeksy giełdowe. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa miejsce GPW w systemie rynku kapitałowego, ▪ wyjaśnia mechanizm funkcjonowania GPW, ▪ omawia systemy notowań na GPW, ▪ wyjaśnia znaczenie podstawowych wskaźników giełdowych, w podejmowaniu decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje tabele z informacjami giełdowymi, ▪ wie jak rozpocząć inwestowanie na giełdzie, ▪ omawia rolę giełdy w gospodarce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „byki i niedźwiedzie” na giełdzie, ▪ przedstawia rys historyczny GPW, ▪ określa miejsce GPW na europejskim rynku kapitałowym. 	

IV. PODATKI I UBEZPIECZENIA

<p>18. Podatki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ definiuje pojęcia: <i>podatek, zdolność prawna, osobowość prawna, podatnik, obowiązek podatkowy, przedmiot opodatkowania, stawka podatkowa, podstawa opodatkowania.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ argumentuje konieczność płacenia podatków, ▪ wymienia i charakteryzuje funkcje podatków, ▪ identyfikuje rodzaje podatków wg różnych kryteriów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i omawia rodzaje podatków, ▪ charakteryzuje podatki progresywne, proporcjonalne i regresywne. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia klasyczne zasady podatkowe A. Smitha, ▪ omawia rolę podatku VAT w polskim systemie podatkowym, ▪ ocenia system podatkowy w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia argumenty za i przeciw wprowadzeniu, podatku liniowego ▪ wyjaśnia znaczenie terminu <i>Dzień Wolności Podatkowej</i>, ▪ podaje przykłady państw nazywanych <i>rajami podatkowymi</i>, ▪ porównuje stopień obciążenia podatkami obywatela w różnych krajach.
<p>19. Roczne rozliczenie podatku dochodowego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: <i>obowiązek podatkowy, dochód, przychód, koszty uzyskania przychodu, kwota wolna od podatku, ulga podatkowa, zaliczka na podatek dochodowy, płatnik podatku,</i> ▪ wymienia sposoby złożenia zeznania podatkowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia ulgi podatkowe obowiązujące w Polsce, ▪ wymienia rodzaje formularzy podatkowych, ▪ wyjaśnia znaczenie terminu „Urzędowe Poświadczenie Odbioru” (UPO). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia kategorie dochodów nie podlegających opodatkowaniu, ▪ omawia sposoby obliczania podatku wg różnych stawek podatkowych, ▪ omawia zasady wspólnego opodatkowania. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dobiera odpowiedni formularz podatkowy do źródeł przychodu oraz sposobu jego opodatkowania. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje strukturę dochodów podatników PIT w Polsce i jej zmiany w określonych latach, ▪ wypełnia roczne zeznanie podatkowe na podstawie przykładowych danych.

20.	Ubezpieczenia majątkowe i osobowe.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, czym jest <i>ubezpieczenie</i> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ubezpieczyciel, ubezpieczający, ubezpieczony, system zabezpieczenia społecznego, ubezpieczenia publiczne, ubezpieczenia prywatne, polisa ubezpieczeniowa, karencja,</i> ▪ definiuje pojęcia: <i>ubezpieczenia osobowe, ubezpieczenia zdrowotne i społeczne, uposażony, składki ubezpieczeniowe.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podstawowe obowiązki ubezpieczonego i ubezpieczyciela, ▪ wie od kiedy rozpoczyna się ochrona ubezpieczeniowa, ▪ rozumie pojęcia <i>odszkodowanie, świadczenie (ubezpieczeniowe), likwidacja szkody,</i> ▪ wymienia filary systemu emerytalnego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje rodzaje ubezpieczeń majątkowych wg różnych kryteriów (przedmiotu ubezpieczenia, stopnia swobody w zakresie nawiązania stosunku ubezpieczenia), ▪ wyróżnia rodzaje ubezpieczeń osobowych i je charakteryzuje, ▪ charakteryzuje poszczególne filary systemu emerytalnego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozróżnia polisę ubezpieczeniową a OWU (ogólne warunki ubezpieczeniowe), ▪ rozumie zależność sumy ubezpieczenia a wysokość składki, ▪ wskazuje czym zajmuje się Rzecznik Finansowy, w jakich sprawach interweniuje, ▪ posiada wiedzę na temat, jak uzyskać odszkodowanie lub świadczenie z ubezpieczenia, ▪ wyjaśnia, jaką rolę w gospodarce odgrywają fundusze emerytalne, ▪ omawia rolę Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego w polskim systemie ubezpieczeń. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wie jak wybrać najlepszą ofertę ubezpieczenia AC, ▪ ze zrozumieniem czyta i odnosi się do OWU ubezpieczeń społecznych, ▪ pisze reklamację do ubezpieczyciela (reklamacja – odwołanie od decyzji o przyznaniu odszkodowania) i skargę do Rzecznika Finansowego (wniosek o zbadanie sprawy).
-----	---	--	--	--	---	--

Szczegółowe wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu - podstawy przedsiębiorczości, w zakresie podstawowym dla klasy trzeciej szkoły ponadpodstawowej

Dział programu	Lp.	Temat lekcji	Poziom wymagań				
			ocena dopuszczająca (2)	ocena dostateczna (3)	ocena dobra (4)	ocena bardzo dobra (5)	ocena celująca (6)
V. PRACA	21.	Rynek pracy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ definiuje pojęcia: <i>praca, humanizacja pracy, aktywność zawodowa, współczynnik aktywności zawodowej, bezrobocie, zasoby siły roboczej,</i> ▪ wyjaśnia, czym jest rynek pracy i wymienia jego podmioty. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia pracę jako wartość ▪ wymienia i omawia bodźce skłaniające człowieka do podejmowania pracy ▪ wyjaśnia motywy aktywności zawodowej człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia skutki nadmiernego popytu na rynku pracy ▪ wymienia i charakteryzuje przyczyny oraz konsekwencje zjawiska nierównowagi na rynku pracy, ▪ porównuje współczynnik aktywności zawodowej w wybranych państwach w danym roku. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje popyt na pracę i podaż pracy, uwzględniając czynniki wpływające na wielkość popytu i podaży pracy, ▪ zna metody pomiaru bezrobocia w Polsce (rejestrowane, według BAEL), ▪ porównuje wartości stopy bezrobocia rejestrowanego i stopy bezrobocia według BAEL w danych latach, ▪ ocenia, która z nich jest bardziej wiarygodna. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ oblicza na prostych przykładach współczynnik aktywności zawodowej.
	22.	Poszukiwanie pracy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, czym jest aktywne poszukiwanie pracy, ▪ wyjaśnia, jak rozpoznać własne predyspozycje i możliwości zawodowe, ▪ zna skróty PUP, WUP, GCI. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i omawia sposoby poszukiwania pracy, ▪ wymienia zasady pisania CV oraz listu motywacyjnego, ▪ wymienia najczęstsze błędy w CV i listach motywacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega rozpoznanie rynku pracy (uwzględniające zawody deficytowe i nadwyżkowe oraz najczęstsze oczekiwania pracodawców), ▪ wymienia kompetencje miękkie, na które 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i omawia elementy dokumentów aplikacyjnych (uwzględniając Europass), ▪ analizuje własne możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim, 	

					<p>najczęściej zwracają uwagę pracodawcy,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia kompetencje twarde, ▪ odróżnia uczciwe oferty pracy, ▪ zna adresy stron internetowych, z których może pozyskać informacje o ofertach pracy, ▪ uzasadnia konieczność jednoczesnego korzystania z kilku metod szukania pracy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyszukuje oferty pracy, uwzględniając własne możliwości i predyspozycje, ▪ tworzy dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy. 	
23.	Rozmowa kwalifikacyjna.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminu <i>rozmowa kwalifikacyjna</i>, ▪ wymienia etapy procesu rekrutacji pracowników 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie rozmowy kwalifikacyjnej w procesie rekrutacji, ▪ wymienia zasady przygotowania się do rozmowy kwalifikacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia zasady dobrego zaprezentowania się na rozmowie kwalifikacyjnej, ▪ analizuje najczęściej zadawane pytania podczas rozmowy kwalifikacyjnej, ▪ zna najczęściej popełniane błędy podczas rozmowy kwalifikacyjnej, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska, ▪ uczestniczy w rozmowie kwalifikacyjnej w warunkach symulowanych. 		
24.	Zatrudnienie.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kodeks pracy, stosunek pracy, świadectwo pracy, płaca</i>, ▪ zna podstawowe zasady prawa pracy, ▪ wymienia rodzaje umów 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie Kodeksu pracy jako podstawowego aktu prawnego regulującego prawa i obowiązki pracowników oraz pracodawców, ▪ zna i informacje, które 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i omawia podstawowe zasady prawa pracy, ▪ analizuje formy wynagrodzenia wynikające z systemu płac, a następnie wskazuje wady 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje i interpretuje szczegółowe zapisy prawa pracy, ▪ analizuje formy zatrudnienia na podstawie umów cywilnoprawnych, a następnie wskazuje podstawowe cechy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ w przykładowych sytuacjach problemowych stosuje odpowiednie przepisy Kodeksu pracy. 	

		<p>o pracę,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia umowy cywilnoprawne (umowę-zlecenie i umowę o dzieło), ▪ wymienia i omawia funkcje płacy, ▪ wymienia instytucje w Polsce stojące na straży praw pracowniczych. 	<p>powinny zostać określone w umowie o pracę,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia formy rozwiązania umowy o pracę, ▪ wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracownika (w tym pracownika młodocianego) oraz pracodawcy, ▪ wymienia i charakteryzuje rodzaje płacy (<i>minimalna, netto, brutto</i>), ▪ wymienia i charakteryzuje rodzaje systemów płac. 	<p>i zalety każdej z nich z punktu widzenia pracownika oraz pracodawcy.</p>	<p>odróżniające je od umowy o pracę,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje poszczególne rodzaje umów o pracę, a następnie wskazuje ich wady i zalety z punktu widzenia pracownika oraz pracodawcy. 	
25.	Prawa i obowiązki pracownika oraz pracodawcy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia pojęcia: <i>czas pracy, zasady BHP, regulamin pracy, pracownik młodociany</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy, ▪ charakteryzuje ważniejsze obowiązki pracownika wynikające z czasu pracy i przepisów BHP oraz przeciwpożarowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje wybrane zasady BHP i organizacji pracy na danym stanowisku pracy, ▪ rozumie sytuacje pracownika młodocianego i związane z tym dodatkowe prawa, ▪ zna prawa rodziców posiadających małe dzieci, ▪ opisuje specyfikę zatrudnienia osób niepełnosprawnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uzasadnia twierdzenie, że zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami korzystnie wpływa na efektywność pracy pozostałych osób w przedsiębiorstwie, 	<p>podaje przykłady sytuacji, w której zwracanie uwagi na płeć kandydata do pracy podczas rekrutacji jest uzasadnione i nie może być traktowane jako forma dyskryminacji.</p>
26.	Etyka w pracy i ochrona praw	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia pojęcia: <i>zachowania etyczne,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia przykłady nieetycznych zachowań 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna skutki mobbingu, ▪ podaje sposoby 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia rolę PIP i związków zawodowych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje specyfikę zatrudnienia osób

		pracowniczych.	<i>etyczny pracodawca i pracownik (wartości), kodeks etyczny, zasady moralne, mobbing, kat i ofiara, PIP –Państwowa Inspekcja Pracy, związki</i>	pracodawcy oraz pracowników, ▪ podaje przykłady przejawu mobbingu.	przeciwdziałania mobbingowi.	w ochronie praw pracowniczych.	niepełnosprawnych.
VI. PRZEDSIĘBIORSTWO	27.	Cele i rodzaje działalności gospodarczej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje ekonomiczne cele gospodarowania, ▪ wymienia i charakteryzuje społeczne cele gospodarowania. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i omawia czynniki produkcji, ▪ wymienia i charakteryzuje rodzaje działalności gospodarczej, ▪ posługuje się pojęciami: <i>działalność gospodarcza zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, osobowość prawna,</i> ▪ charakteryzuje przedsiębiorcę jako podmiot działalności gospodarczej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady działań zgodnych z koncepcją społecznej odpowiedzialności biznesu, ▪ dokonuje podziału przedsiębiorstw ze względu na formę własności i wielkość. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa rodzaj działalności gospodarczej wg PKD 2007, ▪ rozumie zagadnienie <i>innovacyjne modele biznesu</i> i podaje przykłady podmiotów tak działających. 	
	28.	Biznesplan.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wie czym jest biznesplan i po co się go sporządza, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna zasady sporządzania biznesplanu, ▪ ma świadomość, iż nie ma jednego wzoru biznesplanu, choć jest powtarzalność pewnych elementów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna budowę biznesplanu i wie z jakich elementów się składa, ▪ wskazuje informacje, które należy zamieścić w poszczególnych częściach biznesplanu, ▪ wyjaśnia na czym polega analiza strategiczna SWOT. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia argumenty za koniecznością sporządzania biznesplanu przed założeniem przedsiębiorstwa i jego przydatnością w firmie niezależnie od etapu jego rozwoju. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sporządza biznesplan firmy, którą może założyć w miejscu swojego zamieszkania lub najbliższej okolicy.

29.	Formy organizacyjno-prawne działalności gospodarczej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna korzyści i wady prowadzenia jednoosobowej firmy osób fizycznych, ▪ definiuje termin: <i>spółki</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje pozostałe formy organizacyjno-prawne przedsiębiorstw: <i>przedsiębiorstwa państwowe, spółki, podmioty przedsiębiorczości społecznej</i> ▪ analizuje strukturę podmiotów gospodarki narodowej w Polsce, (dane za wybrany okres) i wyciąga odpowiednie wnioski. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje podziału spółek, ▪ wymienia rodzaje i charakteryzuje spółki, ▪ wie jakie przedsiębiorstwa należą do związków spółek, ▪ prezentuje, opisuje podmioty przedsiębiorczości społecznej, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje po kilka przykładów typów spółek funkcjonujących w otoczeniu ucznia, ▪ wyjaśnia różnicę między spółkami osobowymi a spółkami kapitałowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ustala i uzasadnia, która forma organizacyjno-prawna byłaby najkorzystniejsza dla początkującego przedsiębiorcy, planującego sklep stacjonarny z artykułami szkolnymi.
30.	Zakładanie przedsiębiorstwa.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozumie, że pierwszym, najważniejszym krokiem do założenia przedsiębiorstwa jest <i>dobry pomysł własnego biznesu</i>, ▪ wie skąd pozyskać pieniądze na „start”, ▪ opisuje wybrane źródła finansowania przedsiębiorstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i charakteryzuje etapy zakładania własnej działalności gospodarczej, ▪ wskazuje najczęstsze przyczyny niepowodzeń przedsiębiorstwa, ▪ zna poszczególne etapy zakładania przedsiębiorstwa, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i omawia czynniki warunkujące sprawne funkcjonowanie przedsiębiorstwa, ▪ wie od czego zależy niepowodzenie przedsiębiorstwa w jaki sposób dochodzi do jego likwidacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dostosowuje formę organizacyjno-prawną do profilu działalności przedsiębiorstwa. 	

31.	Analiza otoczenia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ definiuje pojęcia makrootoczenie przedsiębiorstwa i mikrootoczenie przedsiębiorstwa, zna poszczególne elementy otoczenia przedsiębiorstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje analizy rynku, ▪ wskazuje i charakteryzuje konkurencyjne przedsiębiorstwa, docelową grupę czyli odbiorców, ▪ zadaje konkretne pytania, które są niezbędne w analizie rynku. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dokonuje analizy strategicznej - SWOT przykładowego przedsiębiorstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje na konieczność analizy rynku w wyborze lokalizacji, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia atuty lokalizacji dla przykładowych działalności gospodarczej: mechanika samochodowa, przedszkole, sklep spożywczy, skład budowlany.
32.	Zarządzanie przedsiębiorstwem.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ definiuje pojęcia: <i>zrządzanie, planowanie, organizowanie, styl kierowania, lider, kierownik, motywowanie, efekt synergii, praca zespołowa.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozumie przebieg procesu zarządzania i go charakteryzuje, ▪ wie jakie zależności występują pomiędzy składowymi procesami zarządzania, ▪ wymienia i charakteryzuje zasady organizacji pracy w przedsiębiorstwie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje strukturę organizacyjną firmy, wykorzystując podany schemat, ▪ wie na czym polega przewodzenie, ▪ wymienia cechy i umiejętności dobrego przywódcy, ▪ zna style kierowania: <i>autokratyczny, demokratyczny, liberalny, zarządzanie przez cele</i> oraz potrafi wskazać ich wady i zalety. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wie w jaki sposób motywuje się pracowników, ▪ przedstawia zasady pracy zespołowej, ▪ wskazuje korzyści i trudności płynące w pracy zespołowej ▪ uzasadnia, że motywowanie środkami przymusu rzadko przynosi dobre rezultaty. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ weryfikuje hipotezę, że tradycyjne kierowanie ludźmi nie przynosi tak dobrych efektów, jak kierowanie oparte na koncepcji przywództwa.

33.	Marketing.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wie czym jest marketing, ▪ zna instrumenty marketingu w zakresie promocji, ▪ wymienia elementy marketingu mix - 4P 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje działania promocyjne, ▪ zna pojęcia: <i>reklama, public relations, slogan.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozróżnia wiele typów reklamy biorąc pod uwagę jej celowość, ▪ ma świadomość procentowego udziału mediów na rynku reklamowym (według wartości wydatków), ▪ wymienia i charakteryzuje narzędzia promocji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje na pozytywne i negatywne oddziaływanie reklamy na konsumenta, ▪ wie czym jest marka firmy i jak ją kierować, ▪ wymienia kilka najwyżej wycenianych marek na świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzy reklamę np. radiową, internetową, swojego produktu.
34.	Efekty finansowe działalności przedsiębiorstwa.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna i posługuje się pojęciami: <i>przychody, koszty, wynik finansowy,</i> ▪ wyjaśnia znaczenie terminu <i>amortyzacja, bilans, aktywa, pasywa, rentowność.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dzieli koszty przedsiębiorstwa na: koszty stałe i zmienne, ▪ dokonuje podziału kosztów przedsiębiorstwa według rodzajów, ▪ rozumie sens tworzenia planu finansowego działalności. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna strukturę wyniku finansowego przedsiębiorstw, ▪ wie, jakie przedsiębiorstwa muszą sporządzać sprawozdanie finansowe, ▪ wymienia kilka nazw wskaźnika rentowności. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa próg rentowności, ▪ wyjaśnia jakie są konsekwencje przynoszenia strat przez przedsiębiorstwo w dłuższym czasie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje główne źródła przychodów, koszty stałe i zmienne, wybranych przedsiębiorstw np. prywatne przedszkole, sklep ze sprzętem AGD.
35.	Księgowość przedsiębiorstwa.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia czym jest rachunkowość, ▪ wymienia funkcje rachunkowości i je opisuje. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prezentuje podstawowe zasady rachunkowości, ▪ zna podstawowe dokumenty księgowe przedsiębiorstwa, ▪ wymienia rodzaje księgowości. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna typy dowodów księgowych według różnych kryteriów, ▪ charakteryzuje rodzaje księgowości, ▪ wskazuje wady i zalety księgowości pełnej i uproszczonej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna różne formy opodatkowania firm, ▪ potrafi wskazać zalety i wady form opodatkowania przedsiębiorstw podatkiem dochodowym, ▪ wyjaśnia dlaczego przedsiębiorstwo nie może funkcjonować bez księgowości. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwiązuje zadania problemowe, które nawiązują do tematu lekcji.

36.	Etyka w biznesie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminu <i>etyka zawodowa, szara strefa,</i> ▪ wyjaśnia pojęcie <i>korupcja.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia działania etyczne i nieetyczne w biznesie, ▪ przedstawia wybrane formy korupcji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje reguły moralne i normy prawne jako elementy etycznego postępowania, ▪ wymienia zasady etycznego pracownika kodeks etyczny wymienia przyczyny i skutki oraz sposoby przeciwdziałania korupcji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia, rozróżnia oraz charakteryzuje podstawowe wartości etyczne w biznesie, ▪ analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która – działając zgodnie z zasadami etyki – odniosła w życiu zawodowym sukces, ▪ dowodzi negatywnego wpływu szarej strefy na gospodarkę. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje przykładowy kodeks etyki zawodowej danej profesji
37.	Spółeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozumie istotę społecznej odpowiedzialności społeczeństw, ▪ definiuje pojęcie <i>interesariusze.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna i wymienia narzędzia do realizacji społecznej odpowiedzialności biznesu. 	wymienia korzyści ze społecznej odpowiedzialności dla otoczenia i dla firm.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady firm, które zostały wyróżnione za stosowanie dobrych praktyk w różnych obszarach odpowiedzialności społecznej. 	